

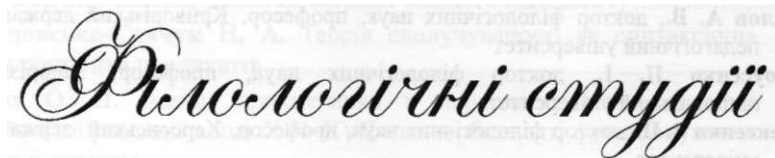

Філологічні студії

Науковий вісник
Криворізького державного
педагогічного університету

Випуск 3

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Криворізький державний педагогічний університет

Педагогічні студії

Науковий вісник
Криворізького державного
педагогічного університету

Збірник наукових праць

За загальною редакцією Ж. В. Колоїз

Випуск 6

Засновано 2008 року

Кривий Ріг
КДПУ
2011

УДК 811.161.2(082)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КБ № 14479-3450Р від 19.09.2008 р.

Затверджено як фахове видання для філологічних наук: мовознавство
постановою Президії ВАК України від 1.07.2010 р. № 1-05/5
(Бюлетень ВАК України. - № 7. - 2010. - С. 13).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- Колоїз Ж. В.**, доктор філологічних наук, доцент, Криворізький державний педагогічний університет (*відповідальний редактор*)
- Козлов А. В.**, доктор філологічних наук, професор, Криворізький державний педагогічний університет
- Білоусенко П. І.**, доктор філологічних наук, професор, Запорізький національний університет
- Олексенко В. П.**, доктор філологічних наук, професор, Херсонський державний університет
- Калашник В. С.**, доктор філологічних наук, професор, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна
- Поповський А. М.**, доктор філологічних наук, професор, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
- Караман С. О.**, доктор педагогічних наук, професор, Гуманітарний інститут Київського міського педагогічного університету імені Б. Д. Грінченка
- Малюга Н. М.**, кандидат філологічних наук, доцент, Криворізький державний педагогічний університет (*відповідальний секретар*)
- Віняр Г. М.**, кандидат філологічних наук, доцент, Криворізький державний педагогічний університет (*технічний секретар*)
- Бакум З. П.**, доктор педагогічних наук, професор, Криворізький державний педагогічний університет

РЕЦЕНЗЕНТИ:

- Гуйванюк Н. В.**, доктор філологічних наук, професор, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
- Горпинич В. О.**, доктор філологічних наук, професор, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Рекомендовано до друку вченою радою Криворізького державного педагогічного університету (протокол № 3 від 11.10.2011 р.).

Адреса редакції:

пр. Гагаріна, 54, м. Кривий Ріг, 50086
+38(0564)71-42-47
Kafedra_movy_KDPU@ukr.net

©КДПУ, 2011.

ЗМІСТ

СТРУКТУРА І СЕМАНТИКА МОВНИХ ОДИНИЦЬ

Арешенкова О. Ю. Мовностилістичні засоби вираження текстів медійної реклами.....	9
Ачилова О. Л. Український префікс попо- : специфіка аспектуального значення.....	14
Барвіцька Г. К. Афіксація в українській терміносистемі обліку та аудиту.....	21
Белей Л. Л. Любовні замки як елемент мовного ландшафту.....	27
Березовська-Савчук Н. А. Теорія сполучуваності як синтаксична характеристика предикатів.....	30
Білих О. П. Іменні прикметники в церковнослов'янській мові української редакції кінця XVI-XVII ст.: особливості функціонування та відмінювання.....	37
Білка О. Л. Багатокомпонентні біологічні терміни вторинної номінації.....	50
Білоусенко П. І., Меркулова О. В. Лексико-словотвірні типи іменників із суфіксом -ище в давній руськоукраїнській мові.....	55
Бойко Л. П., Сабліна С. В. Системні відношення в тематичній групі лексики на позначення людини та її рис у говірках Нижньої Наддніпрянищини.....	64
Бойчук М. В. Оцінна функція неологізмів у заголовках періодичних інтернет-видань.....	70
Бондар Л. А. Механізми перекладу англійських термінів-новоутворень українською мовою.....	81
Васильченко В. М. Концептуалізаційні особливості обрядових компаративних фразеологізмів.....	87
Величко Г. Г. Представлення концептосфери емоцій і почуттів паралінгвальними фразеологізмами.....	93
Віняр Г. М. Новий префіксоїд у словотвірній системі української мови.....	100
Войцехівська Н. К. Фразеологічні засоби вираження згоди в діалогічному дискурсі.....	105
Волинець Г. М. Нульсуфіксальні деривати на позначення явищ природи та фізичних явищ у сучасній українській мові.....	112
Гончарова Ю. О. Особливості граматичних категорій української мови (на матеріалі граматик 20-30-х рр. XX ст.).....	117

Гребешок А. В. Типологія фразеологізмів з компонентом-фаунонімом	128
Гримашевич Г. І. Динаміка лексики одягу в говірках Середнього Полісся	133
Гузенко С. В. Інтенсифікація виразності синтаксичних конструкцій в українській і російських рекламних текстах	139
Дедухо А. В. Комунікативно-прагматичні та структурно-семантичні характеристики перформативного акту прохання	145
Демешко І. Н. Умови альтернатив у словотвірних парадигмах девербатів в українській, російській і польській мовах	153
Демура Г. В. Мовні засоби ідеологізації образу чоловіка в українській радянській пресі 20-40 рр. ХХ ст.	161
Дядечко Л. П., Прадід Ю. Ф. Лексикографічний проект «250 крилатих слів і зворотів: засади створення»	168
Єщенко Т. А. Категорія «інформативність» («змістовність»), її мовне вираження в тексті	172
Жвава О. А. Номінація учасників весільного обряду в говірках подільсько-буковинсько-надністрянського суміжжя	180
Жила Т. І. Функціонування лексем у системі найменувань вулиць	189
Загнітко А. П. Кваліфікаційні ознаки речення: категорійний і функційний аспекти (інтерпретаційна модель Олександра Мельничука)	194
Зубець Н. О. Позначення злочинної поведінки людини в українській загальномовній фразеології	203
Ігнатська С. Є. Лексико-семантична репрезентація моделі «пам'ять» в українському щоденниковому дискурсі	208
Іншаков А. Є. Кольоратив <i>синій</i> у староукраїнській мові (ХІ-ХІІІ ст.)	221
Іншакова І. О. Семантика похідних, утворених від назв кольорів	227
Кажан В. І., Калініна Р. П. Сучасне продуктивне словотворення в мові газет	232
Качайло К. А. Особливості словотвірної структури назв птахів початку ХХ ст.	239
Кевлюк І. В. Термін «фразема» в етнолінгвістиці та лінгвокультурології	249
Коваль В. И. Украинский диалектный фразеологизм <i>лапа'ти зайца</i> и его инославянские параллели	254
Козак Р. В. Модус категоричності в системі експресивних синтаксичних засобів східнослов'янських мов	259
Козіна Ю. В. Морфологічні засоби вираження категорійного значення істоти / неістоти	265
Корольова В. В. Оцінні номінації осіб у соціокультурному контексті (на матеріалі сучасних ЗМІ)	274

Коца Р. О. Найдавніші слов'янські прикметникові префікси.....	278
Кравченко Т. П. Специфіка пристосування запозичених агроекономічних термінів до категорії роду.....	286
Курушина М. А. Зіставний аналіз старих та сучасних прізвищ Полтавщини.....	291
Литвиненко Н. П. Лексико-синтаксичне вираження інтенцій лікаря у професійному мовленні.....	301
Литовченко І. О. Дериваційні особливості військової лексики сучасної української мови.....	310
Ляшук Н. А. Причини багатозначності в лінгвістичній термінології.....	318
Малюга Н. М. Біблійні назви-символи та колективний етичний досвід (на матеріалі українських паремій).....	325
Мацюк З. С. «Дівка без коси як кінь без гриви» (на матеріалі західнополіської фразеології).....	332
Межов О. Г. Мінімальна семантико-синтаксична одиниця у функції адресата.....	339
Мелкумова Т. В. Прагматичні функції епіфонеми (на матеріалі мас-медійного мовлення).....	346
Міняйло Р. В. Особливості суфіксального словотворення назв риб в українських говірках.....	349
Мусан D. M. <i>Język człowieka</i> (na materiale frazeologii polskiej i ukraińskiej).....	357
Мороз В. Я. Проблеми українського експресивного дискурсу.....	363
Нестеренко Т. А. Загальнотеоретичні підходи до розгляду ірреальної модальності в слов'янських мовах.....	369
Овчиннікова І. І. Лексико-семантична група дієслів неконтрольованої дії в українській мові.....	376
Остроушко О. А. Комунікативні цілі політичної телереклами та засоби їх реалізації.....	381
Острияська О. В. Конфіксальні прислівники з означальною семантикою в українській мові другої половини XIX століття.....	390
Пачева В. М. Особливості дієвідмінювання в українських говірках Запорізького Надазов'я.....	397
Рябокін Н. О. Мовні індикатори як підгрунтя класифікації актів позитивної і негативної реакції.....	403
Свердан Т. П. Конденсація в українській <i>оселі</i> матеріальної та духовної культури народу (на матеріалі фразеології).....	410
Сегін Л. В. Аллативні дієслова динамічної просторової локалізованості в українській і польській мовах.....	424

Сінкевич Н. М. До питання стилістичного маркування лексики в електронних словниках української мови.....	435
Слюніна О. В. Лінгвософське осмислення природної стихії <i>вогонь</i> : етимологічний та семантичний аспекти.....	438
Стратулат Н. В. Нові значення у словнику української мови як результат семантичного процесу метафоризації (на матеріалі тлумачного словника в 20-ти томах).....	448
Тимошук Р. П. Про полісемію в польській лінгвістичній терміносистемі.....	455
Ткач А. В. Прикметникові словосполучення термінологічного характеру в сучасній мові медицини.....	463
Ткаченко Є. М. Сіверський Донець - Сіверськодоонець - Северодонець: походження, структура, семантика.....	468
Токарев Г. В. Квазіеталони через призму гендера.....	474
Трегубова Е. Н. Обрядова лексика україноязычних говорів западної частини Кубани в етнолінгвістическом аспекте.....	478
Фенко М. Я. Функціонально-категорійна парадигма віддіслівного прислівника в семантико-синтаксичній структурі речення.....	484
Хоменко Г. Є. Спонукальна модальність рекламного тексту.....	490
Царьова І. В. Фразеологічний склад обрядового дискурсу східнословобожанських говірок.....	497
Шабуніна В. В. Синтаксичні ресурси діалогічної організації науково-навчальних текстів.....	503
Шарманова Н. М. Мовне кліше і фразеологічна дилема.....	512
Шевченко І. Г. Етнокультурне лексико-семантичне поле «РІДИНИ», репрезентоване в українській мові.....	517
Шутак Л. Б. До питання мовної політики в Україні.....	522
Юрченко Н. В. Функції активних нечленних дієприкметників теперішнього часу в давньоруськоукраїнській мові.....	527
Юрчишин Т. В. Функціональні параметри речень узагальненого змісту.....	532
Ясинецька Н. А. Запозичення англійськомовних алюзивних неологізмів як стратегія українського медіа-мовлення.....	540

ЛІНГВІСТИКА І ПОЕТИКА ТЕКСТУ

Бугера О. А. Використання соціолектів у художньому мовленні як актуальна проблема культури мовлення.....	547
Кузько С. А. Соціально маркована лексика в сучасних художніх текстах.....	552
Вавринюк Т. І. Стилістичні функції складних безсполучникових речень у поезії В. Симоненка.....	556
Волобуєва О. О. Функціонування неелементарних складнопідрядних речень із підрядним компонентом причини в українській художній прозі початку ХХІ ст.....	562
Воробйова А. А. Структурно-семантичні особливості суфіксальних іменників у романі «РАЙ. центр» Люко Дашвар.....	566
Дорогович Н. О. Експресивне вираження лінгвоконцепту УКРАЇНА в літературі українського резистансу 40-50-х років ХХ століття.....	571
Іншакова І. Є. Специфіка функціонування одоративної лексики у творах М. Коцюбинського.....	579
Карнаух Г. В. Деякі аспекти зняття граматичної неоднозначності слівформ у текстах художнього стилю (на матеріалі прозових та поетичних творів).....	585
Клімчук Г. П. Функціонально-стилістичний потенціал трансформованих фразеологізмів у публіцистиці М. Грушевського.....	592
Колоіз Ж. В. Прагматична орієнтація образних порівнянь у мовотворчості Ліни Костенко.....	602
Кость І. Я. Емоційний стан страху та його вербалізація у прозовому тексті.....	617
Крашеніннікова Т. В. Лис (Лисиця) і Вовк (Вовчиця) в інтерпретації української літературної казки ХІХ століття.....	627
Кушлак Л. С. Власні назви у фантастичній повісті Володимира Владка «Фіолетова загибель».....	630
Майборода Н. Г. Лексика художніх творів Д. Яворницького: семантична структура та стилістичні функції.....	634
Огар А. О. Вербалізація опозиційних компонентів концепту <i>земля</i> (на матеріалі українського поетичного дискурсу другої половини ХХ століття)..	641
Олексенко В. П. Функції детермінологічної лексики у творах херсонських поетів.....	647
Парасін Н. Д. Конвенційність кольору як ознака прототипності (на матеріалі поезії Т. Шевченка).....	658
Поповський А. М. Поетичний синтаксис Миколи Кузьменка.....	664

Сикало Л. В. Фразеологізми як засіб створення комічного в художніх текстах (на матеріалі творів для дітей письменників ХІХ - початку ХХ століття).....	671
Тележкіна О. О. Прецедентність мовно-естетичних символів національної культури в поетичному мовленні Дмитра Павличка	678
Царалунга І. Б. Варіативність староукраїнської мови у творах Г. Смотрицького.....	684

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ МОВ

Бакум З. П., Караман С. О. Навчання лексики в курсі української мови як іноземної.....	690
Вакулик І. І. Особливості формування мовної компетенції як прояв етнокультурного коду.....	694
Глазкова Г. О. Система вправ у формуванні фоностилістичних умінь і навичок учнів профільних класів.....	698
Задорожна Н. О. Формування професійної компетенції майбутнього вчителя української мови на заняттях з лінгводидактики.....	702
Крижанівська О. І. Особливості контрольних заходів при вивченні історичної граматики за кредитно-модульними підходами.....	710
Лапіна В. О. Структура іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності.....	716
Строганова Г. М. Ситуативний підхід до професійної підготовки вчителя української мови.....	719
Токарева І. Ю. Прийоми евристического обучения при изучении интеракции языка и культуры.....	724
Хоцкіна С. М. Психологічні чинники у процесі формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів економіки.....	730
Янчук Н. В. Навчальні вправи з сучасної української літературної мови у фаховій підготовці майбутнього вчителя-словесника.....	734

РЕЦЕНЗІЇ ТА АНОТАЦІЇ

Колоїз Ж. В., Малюга Н. М. Калашник В. С. Людина та образ у світі мови : вибрані статті / Володимир Калашник. - Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. - 368 с.....	742
--	-----

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

СПЕЦИФІКА ПРИСТОСУВАННЯ ЗАПОЗИЧЕНИХ АГРОЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ ДО КАТЕГОРІЇ РОДУ

Кравченко Т. П. Специфіка пристосування запозичених агроекономічних термінів до категорії роду.

У статті розкрито особливості адаптації запозичених агроекономічних термінів до категорії роду і встановлено, що вони набувають родових ознак в українській мові автоматично та формально, здебільшого за фонетичним оформленням. З'ясовано на прикладі аналізованих термінів, що не існує відповідності у вираженні категорії роду в мові-реципієнті та в мові-донорі.

Ключові слова: запозичений термін, мова-реципієнт, мова-донор, граматичний рід.

Кравченко Т. Ф. Специфика приспособления заимствованных агроэкономических терминов к категории рода.

В статье раскрыты особенности адаптации заимствованных агроэкономических терминов к категории рода и установлено, что они приобретают родовые признаки автоматически и формально, преимущественно по фонетическому созвучию. Доказано на примере анализируемых терминов, что не существует соответствия в выражении категории рода в языке-реципиенте и в языке-доноре.

Ключевые слова: заимствованный термин, язык-реципиент, язык-донор, грамматический род.

Kravchenko T. P. Borrowed agricultural and economical terms adaptation specific to the category of gender. The article deals with the problem of peculiarities of adaptation of agricultural and economic borrowing terms to the category of gender. It is prescribed that they automatically acquire gender characteristics in Ukrainian language and formally in phonetic. The author proved an examples of analyzed terms that there isn't compliance in expression of category of gender in language-recipient and language-donor.

Key words: borrowing term, language-recipient and language-donor.

Обов'язковим складником процесу освоєння іншомовної лексичної одиниці є морфологічна адаптація, суть якої полягає в підпорядкуванні запозиченого слова правилам, властивим певній частині мови у граматичній системі мови-реципієнта та внесення нової лексичної одиниці іншомовного походження до парадигматичного ряду, характерного для відповідної частини мови в системі цієї мови. У мовознавчій літературі висловлювали думку про те, що перевага в певній термінології тієї чи тієї частини мови значною мірою залежить від особливостей самих галузей знань, від того, які категорії понять термінують у цій сфері (процеси, предмети, якості та ін.). Кількісна перевага субстантивних утворень серед новотворів будь-якої мови зумовлює і їхню перевагу серед запозичених лексичних одиниць, які задовольняють потреби певної мови в номінативних засобах для позначення нових явищ та понять, насамперед у термінологічній сфері. Проаналізувавши всі іншомовні терміни, запозичені українською мовою, що ввійшли до складу агроекономічної термінології, можемо констатувати, що абсолютна більшість із них, десь близько 98 %, належить до класу іменників. В українській мові, як і в будь-якій іншій, «в основу виокремлення іменника покладено ономасіологічну категорію предметності» [2, с. 47]. Однак граматичні категорії, у яких вона реалізується, мають свою специфіку в різних мовах.

Усім мовам властиве природне розмежування назв істот за статтю (жіночою та чоловічою), проте не всім їм притаманна граматична категорія

роду, а лише тим, у яких вона має формально-граматичне вираження. У системі латинської, а пізніше німецької, французької та української мов категорія роду іменників дістала як семантико-граматичне, так і формально-граматичне вираження. Сучасна англійська мова не має граматичної категорії роду іменника, оскільки немає поділу іменників за граматичним родом на основі їх морфологічних ознак.

В українській мові «категорія роду іменника - несловозмінна (класифікаційна) самостійна морфологічна категорія, яка в типових виявах має диференційовану сукупність афіксів (флексій і суфіксів) для свого вираження, поєднує семантико-граматичний зміст назв істот на ґрунті їхнього стосунку до біологічної статті або недорослості та формально-граматичний зміст назв неістот і складається з граєм чоловічого, жіночого і середнього роду» [2, с. 85]. Іменники множинної форми значення роду не виражають, як і будь-який інший іменник, ужитий у формі множини.

Грамаітичний рід у сучасній українській мові визначають семантично, або за грамаітичними ознаками іменника, передусім характером основи та системою флексій, словотворчих суфіксів, а також за синтаксичним зв'язком з іншими словами в реченні. Він виконує важливу функцію узгодження в організації слів у реченні. Оскільки в українській мові рід є грамаітичною ознакою іменника, то запозичення-іменники з інших мов мають бути трансформовані на українському мовному ґрунті й співвіднесені з одним із трьох грамаітичних родів на підставі різних аналогій.

Входячи до української агроекономічної терміносистеми, запозичені терміни-іменники здебільшого автоматично набувають родової належності. Категорія роду терміна-запозичення в мові-реципієнті та в мові-джерелі, якщо вона наявна, може як збігатися, так і відрізнятися, оскільки не існує міжмовної ідентичності у вираженні категорії роду. У латинській, німецькій та українській мовах співвідношення та розподіл за родами зовсім відмінний. Щодо цього О. А. Лисенко зауважувала: «У зв'язку з етимологічною строкатістю запозичень та індивідуальними шляхами їх проникнення у мову не існує загальних правил та єдиних пояснень, чому те чи інше слово стало в українській мові належати до того чи іншого роду» [3, с. 73]

Рід агроекономічних термінів-запозичень може залежати від семантики, зазвичай назви осіб за фахом та видом діяльності в українській мові мають чоловічий рід, напр.: *фермер* — англ. *farmer*; *менеджер* - англ. *manager*; *трейдер* — англ. *trade*; *лендлорд* — англ. *landlord*; *інжиніринг* - англ. *engineering*; *акціонер* - нім. *Aktionär*; *аґрапії* — лат. *agrarii*; *емфітевт* — лат. *emphyteus* та ін.

Вагоме значення для встановлення роду терміна-запозичення має його формально-граматичне вираження, зокрема закінчення. Домінантною

для жіночого роду **є** перша відміна з її вирізнявальною в називному відмінку флексією **-а**, напр.: *преференція* - фр. *la preference*; *парцела* — фр. *la parcelle*; *ферма* - фр. *la ferme*; *рента* - нім. *die Rente*; *криза* — нім. *die Krize*; *альменда* - нім. *die Allmende*; *інтервенція* — лат. *interventio*; *асоціація* - лат. *associatio*; *приватизація* — лат. *privatisatio*; *продукція* - лат. *production*; *меліорація* - лат. *melioratio*; *плантація* - лат. *pianatio*; *рестрикція* - лат. *restrictio*; *реституція* - лат. *restitutio*. Тому, щоб увійти до агроекономічної терміносистеми та підпорядкуватися граматичній системі української мови, запозичення зберегли свій рід, але їм довелося переоформити закінчення. Такого ж висновку дійшла Т. І. Панько стосовно запозичень з німецької мови: «Якщо в німецькій мові терміни — іменники жіночого роду закінчуються на **-е**, то на українському мовному ґрунті вони, як правило, зберігають свій рід, переоформивши закінчення **-е** відповідно до законів української морфології на **-а**» [4, с. 139]. Схожих трансформацій зазнають і французькі **запозичення** з ідентичними граматичними характеристиками. Латинізми жіночого роду із закінчення **-іо** в деяких випадках змінюють його в українській мові на **-а**. Низка агроекономічних термінів латинського походження змінила не лише закінчення, але й свій рід із середнього на жіночий, напр.: *латифундія* — лат. *latifundium*; *субсидія* — лат. *subsidium*, або ж унаслідок відсічення закінчення деякі з них оформилися як іменники чоловічого роду, напр.: *дивіденд* - лат. *dividendum*. Поодинокі терміни не тільки зазнали повною граматичного переосмислення, але й набули всіх морфологічних властивостей іменника, зокрема значення жіночого роду, змінивши закінчення, пор.: *оренда* - *arendo* (*наймаю*). Слід зазначити, що термін **«оренда»**, який був запозичений через посередництво польської мови, змінив кінцевий голосний ще до входження в систему української мови, пор.: укр. *оренда* - пол. *arenda*.

Чоловічий рід репрезентують іменники-запозичення другої відміни з нульовим закінченням у називному відмінку. Найбільшу групу в агроекономічній термінології становлять терміни-англіцизми, що в мові-донорі закінчувалися на приголосний, який є характерним закінченням українських іменників чоловічого роду, напр.: *менеджмент* - англ. *management*; *моніторинг* — англ. *monitoring*; *бартер* — англ. *barter*; *бізнес* - англ. *business*; *лот* - англ. *lot*; *лаг* - англ. *lag*; *лізинг* — англ. *leasing*; *спот* - англ. *spot*; *абсентеїзм* — англ. *absenteeism*. Характерно, що більшість із цих іменників не змінила закінчення, властивого їм в англійській мові, і набула в українській мові значення чоловічого роду. Тому усвідомлення їх на ґрунті нашої мови як іменників чоловічого роду без формальних змін є цілком логічним і повністю відповідає граматичним нормам української мови. Сюди відносимо також ті англіцизми, які закінчуються в мові-джерелі на невимовний голосний **-е**, а оскільки його не вимовляють, то українською мовою не відтворюють та відсікають, породжуючи таким чином основу на твердий приголосний, напр.: *левередж* - англ. *leverage*;

гедж - англ. *hedge*; *офшор* - англ. *off-shore*. Англломовні терміни, які засвоєні українською мовою від форми множини і які набули в ній значення однини, віднесені до чоловічого роду, тому що також закінчуються на твердий приголосний: *futures* - *ф'ючерс*.

Отже, більшу частину агроекономічних термінів-запозичень з англійської мови українська мова засвоїла як іменники чоловічого роду.

Чоловічий рід запозичених іменників до агроекономічної термінології представлений не лише англіцизмами, а й запозиченнями з інших мов. Терміни французького походження чоловічого роду із закінченням *-e* та основою на твердий приголосний зберегли свій рід, втративши закінчення, напр.: *патерналізм* — фр. *paternalisme*; *кадастр* — фр. *cadastre*.

Велику групу становлять терміни-запозичення з латинської, німецької та французької мов, що перейшли з категорії жіночого роду до категорії чоловічого роду під час їхнього освоєння морфологічною системою української мови, напр.: *бонітет* - лат. *bonitas*; *емфітевзис* - лат. *emphyteusis*; *кодекс* - лат. *codex*; *диспаритет* - нім. *Disparität*; *банк* - фр. *banque*, нім. *Bank*, італ. *banco*; *баланс* - фр. *balance*; *сезон* - фр. *saison*. Трансформація роду у процесі запозичення відбулася внаслідок того, що іменники жіночого роду мов-донорів мають закінчення на твердий приголосний та голосний *-e*, який відсікають, а в українській мові - це граматичні характеристики іменників чоловічого роду з нульовим закінченням. Латинські іменники жіночого роду в називному відмінку мали закінченням *-io*, а в родовому відмінку, крім закінчення *-is* (яке вказувало на належність цього слова до третьої відміни), з'являвся ще й суфікс *-on*, але через те що ці слова, ймовірно, були усними запозиченнями в різні мови, то на одному з етапів і в називному відмінку розвинувся суфікс *-он*, який на українському ґрунті став показником чоловічого роду, пор.: лат. *optio (optionis)* - англ. *option*, нім. *Option*, укр. *опціон*; лат. *audio (auctionis)* — англ. *auction*, нім. *Auction*, укр. *аукціон*.

У граматичній системі української мови середній рід представляє четверта відміна з її флексією *-а* в називному відмінку та суфіксами *-ат-*, *-ен-* у непрямих відмінках однини та друга відміна з флексіями *-о*, *-е*. Запозичених термінів-іменників середнього роду, які б належали до другої та четвертої відміни, в агроекономічній термінології не виявлено.

Запозичені терміни, що належать до іменникової відміни з нульовим омонімічним закінченням, «не маючи зовнішніх, флексійних ознак родової належності, зазнають семантико-граматичного поділу на групи, кожна з яких характеризується однією, зрідка двома ознаками роду» [1, с. 64]. Родову належність «невідмінюваних» термінів - назв осіб іншомовного походження семантично зумовлює позамовний чинник - стать особи, напр. *рантьє* — фр. *rentier*, пор.: *...середовище народження нового прошарку в суспільстві сільського рантьє* [3, с. 70]. Терміни нульової

відміни, що позначають сукупність осіб, мають граматичне значення середнього роду, напр.: *Аграрне лобі спробувало накласти руку на 10 % державного бюджету в розмірі 4,6 млрд. грн.* [1, с.7]. На морфологічну категорію роду цих термінів-іменників у реченні вказують флексії залежних прикметників та дієслів у формі минулого часу.

Грамматичний рід похідних іменників - назв неістот можна визначити за допомогою афіксів, оскільки, на думку О. К. Безпояско, «за кожною такою (похідною) лексемою закріплений суфікс, який сигналізує про родову віднесеність» [1, с. 64]. Останнім часом це набуло особливого поширення, на що вказує І. Р. Вихованець: «У сучасній українській літературній мові новоутворювані іменники здебільшого мають словотворчі форманти як показники морфологічного роду» [2, с. 91]. Це явище не може не стосуватися агроекономічних термінів-іменників, утворених поєднанням іншомовних коренів та інтернаціональних або питомих українських формантів.

Найпродуктивнішим вирізнявачем віддієслівних іменників середнього роду виступає суфікс **-ни-**, напр.: *субсидування, консервування, реформування, кооперування, фермерування, бонітування, дисконтування, парцелювання, авансування* та ін. Ці терміни середнього роду в українській мові називають абстрактні дії, процеси та стани. Середній рід деяких термінів - назв видів діяльності особи пов'язаний зі словотвірним типом із суфіксом **-ств-**, що додається до іншомовної основи, напр.: *фермерство* < *фермер-* + *-ств(-о)*; *трейдерство* < *трейдер-* + *-ств(-о)*. Порівняйте в контексті: *...деякі особи, що заробляють собі на прожиття трейдерством на зерновому ринку, стверджують, що це є обмеженням вільної торгівлі* [2, с. 2]; *...визначення статусу й перспективи розвитку та соціально-економічної доцільності розвитку особистого підсобного господарства й становлення фермерства* [3, с. 4].

На належність до іменників жіночого роду вказують деякі суфікси, зокрема: **-ість** у відприкметникових іменниках-термінах на позначення якостей, властивостей, станів, напр.: *сезонність, офшорність, рентабельність, продуктивність, -ацій-, -ізацій-/ -изацій-, -фікацій-* у термінах — назвах дій, процесів, станів, утворених в українській мові на базі запозичених коренів або оформлених за допомогою цих суфіксів запозичених цілих іменників, напр.: *консервація, контракція, екологізація, офшоризація, приватизація, націоналізація, паспортизація, персоналізація, інтенсифікація, парцелізація.*

Входячи до української агроекономічної терміносистеми, запозичені терміни-іменники здебільшого автоматично набувають родової належності. Родова ознака терміна-запозичення в мові-реципієнті та в мові-джерелі, якщо вона наявна, може як збігатися, так і відрізнятися, оскільки не існує ідентичності у вираженні категорії роду. Усі запозичення до агроекономічної термінології у формі однини на українському мовному

грунті набули значення певного граматичного роду переважно за формальними ознаками. На належність більшості запозичених термінів-іменників до того чи того роду здебільшого впливало їхнє фонетичне оформлення. Підпорядковуючись граматичній системі української мови, запозичення або зберігали свій рід, трансформуючи закінчення, або залишали без змін флексію, проте набували іншого роду. Більшість термінів-англіцизмів у граматичній системі української мови стали іменниками чоловічого роду, оскільки за своїм звуковим складом вони відповідають саме цим іменникам.

Література

1. Безпояско О. К. Граматика української мови : Морфологія / О. К. Безпояско, К. Г. Горденська, М. М. Русанівський. - К. : Наук, думка, 1993. - 336 с.
2. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови / І. Р. Вихованець, К. Г. Горденська. - К. : Унів. вид-во «Пулсари», 2004. - 400 с.
3. Лисенко О. А. Освоєння німецькомовних запозичень в українській науково-технічній термінології : дис... канд. філол. наук : 10.02.01 / О. А. Лисенко. - Х., 1999. — 180 с.
4. Панько Т. І. Від терміна до системи : Становлення марксистсько-ленінської політекономічної термінології у східнослов'янських мовах / Т. І. Панько. - Львів : Вища школа, 1979. - 146 с.

Список використаних джерел

1. Пропозиція. - 2000. - № 1-12.
2. Сільський реформатор. - 2000. - № 7-8.
3. Хорунжий М. Й. Аграрна політика : [навч. посіб.] / М. Й. Хорунжий. - К. : КНЕУ, 1998. - 240 с.

ДО УВАГИ АВТОРІВ!

Рукописи не повертаються.
Редакційна рада залишає за собою право
редагувати і скорочувати текст.

Електронний варіант статті повинен задовольняти такі вимоги:

1. Формат А4, поля - 2,5 см з усіх боків.
2. Текст: шрифт Times New Roman, кегль - 14, інтервал 1, абзац - 1,25 см.
3. УДК
4. Анотації (українською, російською, англійською мовами) передбачають прізвище, ініціали, назву статті, текст, ключові слова (5-6 рядків 10 кеглем). Подавати перед текстом статті.
5. Ілюстративний матеріал виділяти курсивом з посиланням на джерело (1, с. 24)
6. Для посилань на джерело цитування використовувати квадратні дужки [2, с. 5].
7. Список літератури в алфавітному порядку оформлювати згідно з державним стандартом.
8. Обов'язково диференціювати тире (-) і дефіс (-), уніфікувати лапки («» та апостроф (')).

Матеріали, підписані авторами, не завжди відповідають поглядам редакційної колегії. За достовірність надрукованих матеріалів відповідальність несуть автори.

До друку обов'язково додаються відомості про автора (прізвище, ім'я, по батькові (повністю), науковий ступінь, учене звання, посада, місце роботи, домашня адреса і контактний телефон).

*Адреса
для спілкування:*

пр. Гагаріна, 54
м. Кривий Ріг
50086

+38(0564) 71-42-47

Наукове видання

Філологічні студії

Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету

Збірник наукових праць

Випуск 6

Відповідальний редактор - Ж. В. Колоїз
Відповідальний секретар - Н. М. Малаюга
Коректори - В. М. Борита
Г. Г. Величко
Макет і верстка - Р. А. Козлов

Підписано до друку 16.10.2011.

Формат 60x84/16. Ум. др. арк. - 44,0. Обл.-вид. арк. - 53,7.

Тираж - 150 прим.

Друкарня СПД Щербенок С. Г.
Свідоцтво ДП 126-р від 12.10.2004.
вул. Рокоссовського, 5/3, м. Кривий Ріг, 50027